Шабат кюн, 19 март, 2016 жыл • № 51 (19972)

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Митинг

Биз биргебиз, алай эсе уа - кючлюбюз!

Кърым Россейге къошулгъанына жораланып, тюнене саулай къыралда «Россия – Крым – Единство» деген ат бла байрам митингле болгъандыла.

Эки жыл мындан алгъа 18 мартда РФ-ни Президенти **Владимир Путин** Кърымны бла Севастопольну Россейни санына къошууну юсюнден къыралла аралы келишимге къол салгъанды. Алай бла тарых тюзлюк тохташдырылгъанды. Владимир Владимирович, ол кезиуню эсгере, былай айтхан эди: «Ол кече Севастопольда бир инсан да жукълагъан болмаз эди. Кёкню байрам салют жарытхан эди, адамла кёз жашларын жашырмай эдиле: ол кюнню ала 23 жылны сакълагъандыла».

Къабарты-Малкъарда да Нальчикни Абхазия майданында тарых магъаналы ишни белгилерге республиканы Башчысы **Юрий Коков**, Правительствону Председатели **Мусукланы Алий**, Парламентни депутатлары, Правительствону членлери, жамауат, профсоюз организацияланы, политика партияланы келечилери, студентле жыйылгъандыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

АХШЫЛЫКЪ

Бу жол жангы фатарладан ачхычланы бешеулен алгъандыла

Тюнене Лескен районну Анзорей элинде къууанчлы иш болгъанды. Ёксюз эмда къарар адамлары болмай ёсген бешеуленнге жангы фатарладан ачхычла бергендиле. Аланы алгъышлай, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары – республиканы билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министри **Нина Емузова** бюгюн бери ол кёлю кётюрюлюп келгенин айтханды. Къабарты-Малкъарда фатар неда жашау журт алыргъа кезиулерин дагъыда 400 ёксюз сакълагъанын эсге салып, республиканы оноучулары ол адамла не къадар терк фатар къоллу болурларыны къайгъысын этгенлерин чертип айтханды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ЕГЭ

Бир къауумлагъа сынаула башланнгандыла

21 мартда республикада ЕГЭ бардырылып башланады. Ол кюн математикадан базовый экзамен берилликди. Анга оналты адам регистрацияны ётгендиле, деп билдиргендиле КъМР-ни Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствону пресс-службасындан.

Бу экзаменни берликле бары да алгъын жылланы выпускниклеридиле, кеслери да ол неда бу сылтау бла орта билимни аттестатын алалмай къалгъанла. Сынау ишле Нальчик шахарда бир жерде къураллыкъдыла.

Республиканы информацияны жарашдырыу арасында айтханларына кёре, экзаменни болжалындан алгъа берирге 200 адам ыразылыкъларын билдиргендиле. Ала бары да, айтылгъаныча, мектепни алгъын жыллада тауусханладыла.

Заманында бардырыллыкъ ЕГЭ-ге уа быйыл 4765 сабий къатышырыкъды. Ол санда аслам кесеги – 4320 – школну энди бошарыкъладыла, къалгъанлары уа аны озгъан жыллада бошагъанладыла.

Бизни корр.

Билдириу

Жазылыргъа энтта онг барды

Хурметли жамауат!

Сиз 21 мартха дери «Заманнга» жазылсагъыз, ана тилибизде чыкъгъан газетни 1 апрельден алып башларыкъсыз.

Юч айгъа жазылыуну багъасы 419 сом 94 капекди.

Бизни индексибиз - 51532

Биз биргебиз, алай эсе уа - кючлюбюз!

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Жаш адамла артыкъдан кёп эдиле. «Спасибо Путину за Крым и Севастополь», «Севастополь, Крым, Россия», «В единстве наша сила», «Мы вместе» деген жазыулары бла плакатла уа аланы барысын да патриот ниет бирикдиргенине шагъатлыкъ этгендиле.

Жыйылгъанланы КъМР-ни профсоюз организацияларыны биригиулерини председатели, Битеуроссей халкъ фронтну регион штабыны «Социальный тюзлюк» атлы ишчи къаумуну башчысы **Фатимат Амшокова** алгъышлагъанды.

- Бюгюн биз Кърымны къоруулагъан, аны халкъларына эркинлик келтирген жигит адамларыбызгъа хурмет этгенибизни кёргюзтебиз. Ахыр жылла Россейге къыйыныракъ болгъандыла. Алай ала къырал башчыларыбызны, миллетлерибизни къарыуларын, ётгюрлюлюклерин ачыкълагъандыла.

Россейни жамауаты бирикгенини, властьны тутхан ызындан артха турмагъаныны хайырындан биз бюгюн къарындаш миллетлени къоруулауда къыралыбыз бир заманда да хорлатырыкъ тюйюлдю деп таукел айталлыкъбыз. Алда алыкъа кёп иш барды, алай биз не тюрлю сынауладан да ёталлыкъбыз. Биз биргебиз, алай эсе уа – кючлюбюз, - дегенди ол.

Ызы бла Кърым Республиканы башчысы **Сергей Аксёнов** кесини видеообращениясында, ала Россейни болушлугъун дайым сезгенлерин белгилей, аны ючун жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Къарачай-малкъар жаш тёлюню айныууна себеплик этген «Эльбрусоид» фондну Нальчикде филиалыны директору **Аналаны Марат** да, Кърымда жашагъанланы 97 проценти Россейге къошулур ючун къол кётюргенлерин эсгертип, биз да бюгюн жыйылгъаныбыз бла аланы бу итиниулюклерин къабыл кёргенибизни билдиребиз, дегенди.

- Былтыр Кавказдан ары уллу делегация баргъанды. Анда Сергей Аксёнов бла тюбешиуде арабызда кёп бирчалыкъла болгъанларын эсге алып, байламлыкъла жюрютюуню юсюнден келишимле тауусханбыз. Битеу бу ишле Россей адамларыны къайгъыларын кёргенин, алагъа себеплик этерге кюрешгенин баямлайдыла, тышында бизге къаллай кёз къарам болса да, биз дементи, кючлю къыралбыз, -деп къошханды Марат Азретович.

Кертиси бла да, Кърымны бла бизни бирикдирген аслам зат барды. Алай бла Уллу Ата журт урушну кезиуюнде кёп жерлешибиз Севастопольну душмандан къоруулай жанларын бергендиле. Къабарты-Малкъардан кёп юйюрле сакълай эдиле андан уруш этген жашларындан къагъыт. Ол заманда ала Кърым кимни жериди деп къарамагъандыла.

Аны бла байламлы Афганистанны ветеранларыны союзуну башчысыны орунбасары **Владимир Абаноков** жигит-шахар Севастопольну азатлау 250 кюн баргъанын эсгертип, шёндю уа националистлени къауумлары анда халеклик салыргъа кюрешгенлерин жарсып айтханды. Бу ачыулу кезиуде бизни Президентибиз мамыр референдум къураялгъанды, халкълагъа ала эртте термилген эркинликни бергенди, дегенди ол.

Жаш тёлю правительствону башчысыны орунбасары **Елена Агибалова** уа «Таврида» тарых-патриот халкъла аралы слётну эм «Биз – россейлилебиз» деген юйретиу турну чеклеринде бизден жаш адамланы къаууму Кърымда болгъанларын, аны маданияты бла шагъырейленнгенлерин, ариу жерлерине жолоучулукъ этгенлерин, анда жаш тёлю бла танышып къайтханларын билдиргенди.

«Терские казаки» ансамбль, «Феникс» сабий ансамбль, Къабарты-Малкъар къырал университетни «Стимул» къаууму, Тёппеланы Алим, Азамат Беков, Ирина Ракитина, Феликс Царикати ариу жырлары, тепсеулери бла байрамгъа энчи къууат бергендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Суратланы **ХОЛАЛАНЫ Марзият** алгъанды.

Бу жол жангы фатарладан ачхычланы бешеулен алгъандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ол Лескен районну администрациясына, къурулушчулагъа да ыспас этгенди. Республиканы башха районларыны башчылары да быладан юлгю алыргъа керекдиле дегенди.

КъМР-ни къурулуш эмда жашау журт-коммунальный мюлк министрини орунбасары **Татьяна Швачий** а ёксюзлени жашау журт бла жалчытыу программагъа кёре 2015 жылда ведомство 82 юй ишлегенин билдиргенди, бу иш мындан ары да бардырыллыгъына ышандыргъанды.

Районну администрациясыны башчысы **Аслан Афаунов** а бу мекямны кесини жеринде ёз ахчасына Альберт Уначев ишлегенин айтып, ким биледи, бир жерде суу акъса, бир зат бузулса, олсагъат айтып къоюгъуз, къурулушчула терк келип, тюзетип кетерикдиле,дегенди. Жууукъ юч-тёрт жылны ичинде районда къалгъан ёксюзлеге да быллай юйле ишлеририклерине да ышандыргъанды. Ары кирип жашарыкълагъа насып тежегенди.

Ахырында Нина Емузова Ерокко элде жашагъан биреуленнге, тёрт да анзорейчиге жангы фатарладан ачхычланы тутдургъанды. Ызы бла къонакъла, юйлени иелери да мекямны ичине кирип, отоулагъа къарагъандыла.

Фатарла алгъанланы атларындан Зарета Ашнокова сёлешгенди. Ол ёксюз сабийлеге быллай аламат мекям ишлеп бергенлери ючюн республиканы Башчысы Юрий Коковха, КъМР-ни Правительствосуна, къурулуш эмда жашау журт- коммунальный мюлк министерствосуна, районну администрациясыны башчысына, къурулушчулагъа да жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

Юч къатлы мекям элни ортасында, жол жанында орналгъанды, кеси да бек айбатды. Тёгереги да тап халгъа келтирилгенди. Фатарла жылыдыла, жарыкъдыла, тапдыла. Аланы ичлеринде газ, чыракъ, исси, суукъ суу да бардыла. Бизге,журналистлеге, билдиргенлерича, арт юч жылны ичинде ёксюз ёсгенледен бешеулен жашау журт къоллу болгъанды. Алгъаракълада уа Ерокко элде жашагъан биреулен да жангы фатаргъа киргенди. Бюгюнлюкге Лескен районда жашау журтла кереклиледен элли ёксюз барды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратланы автор алгъанды.

БЕЛГИЛЕУ

Китаплары, суратлары - ёмюрлюк эсгертмеле

Бу кюнледе Чегем шахарда Къулийланы Кайсынны юй- музейинде кёрмюч къурагъандыла. Ол малкъар халкъны жарыкъландырыучусу, этнограф, халкъ поэт Шахмырзаланы Саидни 130- жыллыкъ юбилейине аталгъанды.

Аны жашау эм чыгъармачылыкъ жолу бла Къазахстанда, Чегем ауузунда алыннган суратлары, сабийлеге жарашдыргъан китаплары, латин харфла бла жазылгъан назмулары, тизгинлерине кёре ишленнген суратлары бла да шагъырейленирге боллукъду.

Жыйылыугъа къонакъланы санында Саидни сабийлери, туудукълары да келгендиле. Тамата жашы Юрий атасыны назмуларын окъуп, чыгъармачылыкъ жолунда халкъыбызны бай тарыхын, маданиятын да толу кёргюзтгенин чертгенди.

- Бизни уллу кёрмюч этерге муратыбыз былтырдан бери барды. Башха ишлерин сагъынмай окъуна къойсакъда, «Таулуну календары» дегени окъуна адабиятыбызны бек уллу хазнасыды. Поэтни юбилейи мында белгиленнгенин бютюнда къыйматлыгъа санайбыз, нек дегенде Шахмырза улуну анасы Къулийланы къызлары эди. Ол Къайсынны къуру жуууугъу угъай, хурметли устазы болгъаны да баямды. Бу проект бир ай бардырыллыкъды мында, аны себепли келип къараргъа сюйгенлеге бек ыразыбыз,- дегенди музейни директору Къулийланы Фатима.

Жыйылгъанланы аллында сёлеше, КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини председатели Беппайланы Муталип Къулийланы Къайсын «Къыш эди» деген белгили романында устазны сыфатын Саидни жашау эм чыгъармачылыкъ жолуна таянып жазгъанды. Чыгъарманы баш жигитлерини бирини аты да Шахмырзады.

Жыйылыуну кезиуюнде Кенжени школундан окъуучула поэтни назмуларын ариу окъуп, келгенлени къууандыргъандыла.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.
Сурат авторнуду.

КЕНГЕШ

Экзаменле къуралыулу эмда жетишимли ётерча

Кёп болмай Черек районну администрациясында Муртазланы Борисни башчылыгъы бла школланы директорлары эмда башхала да къатышып бир къырал экзаменлени тийишли ётдюрюуню юсюнден соруулагъа къарагъандыла.

Тюбешиуде Муртаз улу ЕГЭ тийишли халда, бир тюрлю шарайыпсыз бардырылыргъа кереклисин чертгенди. Школлада бла садикледе билим бериуню бёлюмюню таматасы Глашланы Фаризат «Я сдам ЕГЭ» деген проектни чегинде математикадан, орус тилден эм обществознаниядан тестле бардырылгъанларын айтханды. Быйыл сынаула Къашхатауну бла Аушигерни школларында ётерикдиле. Анда таматалыкъ этерикле эм алагъа болушурукъла да белгилидиле.

Былтыргъы программагъа кёре, тамата класслада окъугъанла сынау экзаменлени ётюп кёргендиле. Анга 264 окъуучу къатышханды. Жазыу ишлени КъМР-ни Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерствосуну «Центр мониторинга и статистики образования» деген учрежденияысы тинтгенди. Ол кёргюзтгенича, орта эсеп бла алгъанда, базовый математиканы - 51, аны профессионал кесегин а 20 проценти бергендиле. Тарыхдан ол кёрюмдю - 25, физикадан - 23, биологиядан - 44,3 эм обществознаниядан 30 процент болгъанды.

Билим бериу управленияны баш борчу - ЕГЭ-ни кезиуюне окъуучуланы тийишли хазырларгъады. Ол санда къошакъ халда дерсле бардырыргъа, юйретирге, къарыусуз сабийлеге энчи болушургъа, ангылатыргъа эмда психика жаны бла да эслерин кючлергеди.

Жыйылыуну ахырында ЕГЭ баргъан пунктлада тюзюнлей трансляция боллугъун белгиленнгенди. Алай бла ата - анала эмда окъуучула унутургъа керек тюйюлдюле: ол кюн алагъа болушлукъ жаланда кеслерини билимлери этерикди.

БЁЗЮЛАНЫ Залина,
Черек муниципал районну администрациясыны пресс- службасы.

ХАЛ

Репетитор – игимиди, огъесе аманмыды

Жууукъ-ахлуда къонакъда болсам, танышларыма тюбесем, сёз сабийлени, окъууну юслеринден барса, репетиторлукъну да сагъынмай къоймайдыла. Арт жыллада ол бек жайылгъанды, алай анга кёз къарамла башха-башхадыла.

Бирле, репетиторну тутаргъа хар кимни да къолундан келип къалмайды деп, аны сёгедиле, ол тенгсизликге келтиреди, коррупцияны бир тюрлюсюдю дейдиле.

Башхала бу амал окъуучугъа бютюн тынгылы билим алыргъа себеплик этгенине толу ийнаныпдыла. Ол энчи предпринимательстводу, бусагъатдагъы рынок халлагъа келишеди дегенле да бардыла.

Тамата тёлю Совет Союзну эсге тюшюредиле - ол заманда аллай зат - жокъ эди. Устазла башхаладан артха къалгъан сабийлени дерсленден сора къалып, юйлерине окъуна барып окъута эдиле.

Ким терс, ким тюз болгъанын мен айыра турлукъ тюйюлме, жаланда бизни къыралда бу жумушну тарыхына кирип бир кёрейик. «Репетитор» деген сёзню магъанасы мындан бир-эки ёмюр алгъа арталлыда башха болгъанды. Патчахны заманында кадет, паж корпусладагъы интернатлада неда башха жабыкъ учрежденияладе тургъан окъуучулагъа юйлерине берилген дерслени толтурургъа болушханла эдиле. Артдан-артха уа осал окъугъан гимназистлеге болушур, бийик окъуу юйлеге кирирге хазырлар ючюн ахча бла алыннган устазлагъа айтхандыла алай.

Къырал хакъ бла берилген дерслеге контроль этгенди, алагъа чек салгъанды. Россейде юйде окъутууну юсюнден законодательство болгъанды, аллай дерслени къурауну эмда бардырыуну жорукълары тохташдырылгъандыла. Законда хакъ бла дерсле бардырыргъа сюйгенле анга халкъ училищелени инспекторундан эркинлик алыргъа керекдиле. Репетиторлукъ этерни аллында уа аттестациядан ётерге борчлудула деп жазылгъанды.

Конкуренция бек уллу болгъанды. Ол жылланы газетлеринде «устаз дерсле береди...» деген билдириуле бек кёп эдиле. Репетиторлукъ этерге сюйгенлени араларында студентле да терк-терк тюбегендиле.

Къолайлы юйюрле жаланда махталгъан, игиликлери бла атлары айтылгъан педагогланы алгъандыла кеслерини балачыкъларын окъутургъа. Бийледе сабийлерин гимназиялагъа берген тёре болмагъанды. Алагъа ала битеу сословияланы школларынача къарагъандыла.

Устазлагъа уа, озгъан ёмюрде жашагъанла шагъатлыкъ этгеннге кёре, хакълары аздан, къошакъ дерсле бардырыргъа тюшгенди. «Сиз жан аурута биле эсегиз, сабийлеригизни сюе эсегиз, устазлагъа кёбюрек хакъ тёленирин излегиз»,-деп жазылгъанды 1862 жылда «Учитель» журналда.

Къарайма да, ол проблемала 150 жыл озгъандан сора да жашауубуздан кетмегендиле.

МАХИЙЛАНЫ Азиза.

Шимал Кавказ кюн сайын

Завод шприцле чыгъарлыкъды

Москваны «Мединтех» компаниясы Астраханьны «Лотос» энчи экономика зонасында (ОЭЗ) ючюнчю тёлюню шприцлерин чыгъаргъан завод ачар умутлуду. Инвестицияла 10 миллион доллар чакълы бир боллукъдула, деп билдиргенди журналистлеге халкъла аралы промышленность форумда ОЭЗ-ны таматасы Сергей Милушкин.

Ол айтханнга кёре, кесини бизнес-планын кенг ачыкъ этген компанияладан бу ючюнчюдю. Жуукъ заманда анга эксперт совет къарарыкъды. Энтта да бир компания бизнес-планын 10 апрельде берликди. Андан сора да, жуукъ заманда асфальтобетон заводлагъа оборудование чыгъарыу жаны бла келишимге да къол салынырыкъды.

Волгоградда - кёп къатлы мекям

Волгоградда хайырланыучу газ атылгъандан сора оюлгъан мекямны орунуна жюз бла жыйырма фатарлы он этажы болгъан жангысын сюеп башлагъандыла, деп билдиргендиле ТАСС-ны пресс-службасына Волгоград областьны администрациясындан.

Аланы айтыуларына кёре, юй жылны ахырына хайырланыугъа берилирге керекди. 2017 жылны биринчи кварталында уа адамла анда жашап тебиреча битеу онгла къуралыргъа тийишлидиле.

Жангы юй оюлуп кетерилгенден жыйырма метр чакълы бир узакълыкъдады. Аны бусагъатны излемлерине келишген юч подъезди боллукъду, планировкасы уа чачылгъан мекямдачады.

Къытлыкъгъа да къарамай

Краснодар крайны Тимашевский районунда кофе чыгъаргъан Nestle заводну, 2015 жылны эсеплерине кёре, производствосуну ёлчеми 33 тоннады. Аны юсюнден журналистлеге «Нестле Кубань» ООО-ну башчысы Эрик Хойслер билдиргенди.

- Озгъан жыл биз 33 минг тоннадан артыкъ продукция чыгъаргъанбыз. Бу кёрюмдюле планыбызгъа келишедиле, салгъан борчларыбызны да тамамлагъаныбызны белгисидиле. Бусагъатда къыралдагъы экономика кризис да чырмамагъанды, - дегенди Хойслер.

«Нестле Кубаньны» башчысы 2016 жылда ала къаллай айныу жол бла барлыкъларын айтмагъанды. Алай аны сёзлерине кёре, бусагъатда жангы продуктланы хазырлау жаны бла иш тири бардырылынады. Аланы рынокга чыгъарыу а производствону кётюрюрге себеплик этерикди.

Гогуш эм баппуш эт сатарыкъдыла

Ростовда гогуш эм баппуш эт сатхан тюкенле ачыллыкъдыла. Аллай оюмгъа келгендиле шахарны администрациясыны инвестицияла жаны бла советинде. Дондагъы Ростовну сагъынылгъан совети къыралыбызда баппуш эт чыгъаргъан «Евродон» компанияны производстволу майданларында кенгеш къурагъанды, деп билдиредиле шахарны мэриясыны пресс-службасындан.

Компанияны башчысы Вадим Ванеевни айтыууна кёре, бусагъатда Ростов областьда гогуш эм баппуш этни он энчи тюкенде сатып алыргъа боллукъду. Октябрьский районда предприятияны производствосу иги айныгъаны бла областьха деп чыгъарылгъан продукцияны ёлчеми жылгъа 150 минг тоннагъа дери ёсерикди. Ол а регионну башха шахарлары бла сатыу-алыу байламлыкъла къураргъа себеплик этерикди.

Ата-аналаны тилеклерин терген

Краснодарда апрель айдан башлап суткала бла ишлеген сабий садла ачыллыкъдыла. Аны юсюнден шахарчыла бла тюбешиуде шахарны башчысыны орунбасары Татьяна Синюгина айтханды.

- Краснодарда жаланда сабий садла эм алагъа къошакъ мекямла ишлегенибиз бла чекленип къалмай, биз ата – аналаны оюмларын эсге алып, школгъа дери билим берген учрежденияланы онгларын кенгертирге итинебиз. Аны себепли билим бериу, финансла департаментле да бирлешип, бир-бир сабий садлада сау сутканы тургъан группала ачар умутлубуз.

Бу жумушну берилген заявкалагъа кёре тамамларыкъбыз. Андан сора да, бир-бир сабийлеге деп солуу кюнню группалары ишлерикдиле, - деп къатлагъанды Синюгинаны сёзлерин Краснодарны администрациясыны пресс-службасы.

Жарсыу

Буруннгу элибиз жокъ болуп къалмасын

Алгъаракълада бардырылгъан аукциондан сора Тырныауузну огъары жанында промышленность жаны бла ишле къуралырча жер бёлюннгенди. Аны иги шартха санаргъа боллукъ эди, жаланда алайда буруннгуда аланла жашагъан Эл- Журт орналмаса.

Кавказны Археология институтуну директору Атабийланы Биаслан билдиргеннге кёре, Эл-Журт Тырныауузну къатында, Бахсан сууну сол жанында орналады. Адамла анда X-чу ёмюрден башлап XVII-чи ёмюрге дери жашагъандыла. XIX-чу ёмюрде ол жангыдан къуралгъанды эмда адамлары 1944 жылгъа дери малкъар халкъ кёчюрюлгюнчюге дери кечиннгендиле анда.

Буруннгулу элден бюгюнлюкде жаланда юйлени, мал орунланы мурдорлары къалгъандыла. Былайда эски къабырла да бардыла. Ата-бабаланы айтханларына кёре, ол элде алан жигит Къарча да жашагъанды. Жашы Жантугъан ауушханындан сора ол жамауаты бла бирге Къобан тюзлеге кёчгенди, анда уа алагъа къарачайлыла деп къойгъандыла.

Башында айтылгъаныча, быйыл 4 февральда Элбрус муниципал районну Эл мюлк, жер эм ырысхы бла байламлы халла управлениясыны башламчылыгъы бла torgi.gov.ru сайтда 262 минг квадрат метр жерни арендагъа берирге (андан зыгъыр ташырча) деп дорхла бардырылгъандыла. Эм сейири уа – хайырланыугъа бир тюрлю чек салынмайды. Жыл сайын предприятие тёлерге керек аренданы багъасы 5,8 миллион сомду.

Алай КъМР-ни Правительствосуну 1998 жылда 3 майда №188-чи номерли «Об уточнении состава объектов исторического и культурного наследия федерального (общероссийского) значения» деген бегимине кёре уа бу эл тарых-архитектура эсгертмеге саналады, ол себепден къырал къоруулагъан жер болады.

Бу проблема бла жамауат эм Элбрус районда жашагъан бир къауум тукъум келечилери кюрешип тебирегендиле. Атабий улу айтханнга кёре, эл арталлыда жокъ болуп къалмазча, былайда ишлени башларгъа жарарыкъ тюйюлдю. Мындан арысында да районда былай тийрелеге сакъ болургъа тийишлиди.

Бизни корр.

КОНФЕРЕНЦИЯ

Лекцияла, консультацияла, операцияла

Нальчикде келир айда «Университетская клиника» деген илму-практика конференция бардырыллыкъды, деп билдиредиле КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасындан. Аны ишине А. И. Евдокимов атлы медицина университетни ректору, профессор Олег Янушевич, аны клиника медицина арасыны эмда нейрохирургия эм нейрореанимация кафедрасыны таматасы, академик Владимир Крылов эмда вузну президенти Николай Ющук да къатышырыкъдыла.

Эки кюнню ичинде конференцияда стоматологиядан, нейрохирургиядан, неврологиядан, гинекологиядан, гастроэнтерологиядан, бет хирургиядан, вертебрологиядан, кардиологиядан, педиатриядан, травматологиядан, реанимациядан, отоларингологиядан, урологиядан эм хирургиядан лекцияланы оналты атлары айтылгъан профессорла окъурукъдула.

-Конференцияны чекleринде кёп тюрлю консультацияла бла консилиумла да боллукъдула, операцияла да бардырыллыкъдыла. Биз ары ЮФО-дан бла СКФО-дан врачланы келирлерин да сакълайбыз, - деп, КъМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары – саулукъ сакълау министр Ирма Шетова бу тюбешиую республиканы медицина билим бериу сферасында быйыл эм магъаналы жумушладан бирине санагъанды.

«Ахыр эки жылны ичинде Къабарты-Малкъар Республика медицина билим бериу жаны бла белгили жер болгъанды. Бери къыралыбызда, тышында да атлары айтылгъан специалистле келип, врачларыбызны билимлери, шёндюгю амалла бла да шагъырейлендиргендиле. «Быллай тюбешиуле ишчи байламлыкъланы тохташдырыугъа, врач усталыкъны эм республиканы даражаларын кётюрюуге иги себеплик этедиле», - деп къошханды министр.

Конференция КъМР-ни Х. М. Бербеков атлы къырал университетинде 22-23 апрельде къураллыкъды.

АКЦИЯ

Профилактиканы къайгъысын кёре

Бу айны ахыр кюнлеринде Нальчикде «КъМР саулукъну сайлайды» деген социал проект бардырыллыкъды. Ол адамлагъа туберкулёзну эмда аны профилактикасыны юсюнден толуракъ айтыр умутда къуралгъанды, деп билдиредиле КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетинден. Акцияны «Жангы бетле» деген проектни келечилери Алина Накова бла Алим Сижажев башлагъандыла.

Ол юч кесекден къураллыкъды. Биринчиси 23 мартда битеу дунияда туберкулёзгъа къажау кюннге жораланады. Ол эрттенликде адамла бу аурудан къоруулауну белгисин –акъ гокка хансны (ромашканы)- орнатыу ишлеге къатышыргъа боллукъдула. Ызы бла уа сау кюнню машиналада флюорографла ишлерикдиле. Акцияны экинчи кесегинде «Кесинги туберкулёздан сакъла» деген ат бла «тёгерек стол» ётерикди.

Ахырында уа, аурууну юсюнден жаш адамлагъа толу хапар билдирирча, волонтёрла сабий садланы, школланы эмда башха окъуу учреждениялары жокъларыкъдыла.

Бизни корр.

Соруу

Адам улуну бу дунияда эм биринчи мураты, умуту, жюрек талпыныуу - насыплы болургъады. Аны алайлыгъын чертип, 2012 жылда ООН Насыпны халкъла аралы кюнюн белгилегенди. Андан бери 20 март ол байрамгъа саналады. Аны бла байламлы биз да бир къауум адамгъа бу соруууну бергенбиз.

Насып деген ол неди?

ГУЗЕЛАНЫ Жамал, филология илмуланы доктору, профессор:

- Бир сёз бла жууаплагъан къыйынды. Бу уллу философия магъананы тутхан соруууду. Хар керегин тапхан, этген муратларыны барысына да жетген насыплыды дейме. Сабийлеринг, туудукъларынг жукъдан къыйналмасала, анга да къууанаса. Ол а насыпды.

СОЗАЙЛАНЫ Ахмат, КъМР-ни халкъ поэти:

- Насыплы, мен ангылагъандан, Аллах берген ата журтунда жашагъан, ёз тилин анасынча, атасынча сыйлагъан адамды. Андан сора туугъан жерини ташына – агъачына салам бере, тауларыны къушу бла бирге учалгъан инсанды.

Насыпны бир-бирле къайда эсе да узакъда излейдиле. Алай ол адамны кесини от жагъасындады, тыпырындады. Насып ананг биширгген жылы гыржынны ариу ийисинден, бал татыуундан башланады.

БЕРБЕРЛАНЫ Бурхан, Гуманитар тинтиуле бардыргъан институтну къарачай-малкъар фольклор секторуну тамата илму къуллукъчусу:

- Насып – ол Аллахны саламыды, кеси да жашауну тутуругъуду. Сабий тууса да эм алгъа биз аны тежейбиз. Бу халны юсюнден алимле уллу томлу китапла жазсала да, ол тауусулур деп билмейме. Халкъда аллай сёз жюрюйдю: «Хар затым да барды, насыпны уа узалыпмы алайым?»

Аны бла байламлы бир тарухну да эсгертирге сюеме. Адам улу жер башына жаратылгъанында, бир кесек топуракъчыкъ къалады. Ызы бла: «Нени сюесе энди?» - деп сорулгъанды анга. Ол а насып кюсегенин билдиргенди. Бу кезиуде аны къолуна кеси жаратылгъанында къалгъан топуракъчыкъ берилгенди. Кертиси бла да, къалай теренди аны магъанасы!

БАТЧАЛАНЫ Анатолий, Черек районну билим бериу управлениясыны башчысы:

- Терен акъыллы, уллу оюму болгъан адамды насыплы. Кесини сёзюне тынгылата билген. Бирле байлыкъны санайдыла насыпха. Алай а сен не саулукъну, не билимни сатып алаллыкъ тюйюлсе. Халкъ ичинде да хурметге жаланда тюз ниетинг бла тийишли боллукъса.

САРДИЯНЛАНЫ Ибрагим, пенсиячы:

- Мен алай сунама: адамны насыбы – ол аны ангылагъан, багъалагъан жашау нёгериди. Нек десенг алайсыз толу юйюр къурап, сабий да ёсдюралмайса. Ол кеси да сени бла бир миллетден болса игиди. Алай бла юйюрде адет-къылыкъ, тил да сакъланады.

ЖАНТУУЛАНЫ Азинат, уллу юйюрню анасы:

- Насып деген сёз кесине кёп тюрлю затны сыйындырады. Мени адамым кёп эсе, саулугъум бар эсе, туугъан жеримде жашай эсем – насыпсыплыма. Ол айтханларымы барысы да бирге болмай, аладан жангыз бири бар эсе да, адам къууанч сынайды.

МАХИЙЛАНЫ Азиза, Т.Мальбахов атлы Миллет библиотеканы ишчиси:

- Къаллай иги соруууду бу! Адамны атасы-анасы, эгечи-къарындашы, башхача айтханда уа, саулай юйюрю бир жерде жашаса, андан уллу насып жокъ сунама. Къолумдан келип амалсызгъа болушалсам да, бек сюерик эдим. Сен ол адамны насыплы этесе, аны бла бирге уа кесинги да. Айхай да, дунияда бола тургъан затла жюрегинги сагъайтадыла. Мамырлыкъ барыбызгъа да насып болгъаны баямды.

Маргарита АШУРОВА, юй бийче:

- Къайсы биринден башлап айтайым... Бусагъатда баш ием саулугъу осал болгъаны бла байламлы Израильге кетип турады. Андан ахшы хапар эшитсем, юйге тап жыйышса, сабийле да, мен да кесибизни насыплыгъа санарыкъбыз.

Ишлене тургъан юйюбюз барды. Кредитлерими да тёлеп, аны да битдирип, ичине сау-саламат киралсакъ деп жюрегибизде ахшы умут сакълайбыз. Бек уллу насып, айхай да, хар анагъа - сабийледиле. Алыкъа гитчечикледиле да, аланы саулукълу ёсгенлерин, насыплы болгъанларын кёрсек, бизге тамамды.

МОКЪАЛАНЫ Зухура хазырлагъанды.

Редакциягъа письмо

Газет окъуучулагъа мени огъурлу аппам Кючмезланы Пашаны жашы Дмитрийни юсюнден, билдирирге сюеме. Бюгюнлюкде аны 4 къызындан бла 2 жашындан 25 туудугъу барды эм аладан туугъанла да 24 боладыла. Ала барысы да халкъгъа жарагъан адамладыла. Мен да аладан бириме.

Мени огъурлу да, жигит да аппам

Аппам 1923 жылда 4 апрельде Акъ-Сууда туугъанды. Юйюрню жети сабийинден эм кичиси болгъанды. 1927 жылда атасы Нальчикде юй ишлеп, ары кёчедиле. Анда Карашаев атлы школда (бюгюннгю 2-чи номерли лицейде) окъуп жаш орта билим алады.

Жарсыугъа, атасы Пашаны 1934 жылда, кулакгъа чыгъарып, Гитче Къабартыгъа жибередиле. Бираздан, артха къайтып, шахарда жангы юй алады. Дмитрий а, ингир школда окъууун бардырып, кюндюз орус театрда, ызы бла уа малкъар театрда ишлеп тургъанды. Кёчгюнчюлюкден сора да, 1958 жылда бизни драма театргъа чакъыргъанларында, къарт анасын бла уллу юйюрюн кечиндирир амалдан бармай къалады.

Уллу Ата журт урушну къыйынлыгъы жетмеген юйюр болмагъанды. Пашаны да тамата жашлары Мухаммат бла Хаждаут 1941 жылда къазауатха кетип, анда жоюлгъандыла. Экинчи жыл Дмитрий да туугъан журтун душмандан къорууларгъа кетеди .

Уруш бошалгъандан сора халкъы кёчгюнчюлюк азабын сынагъанын эшитеди. Москвада тургъан жууугъундан юйюрюню къайдагъысын билип, Къазахстаннга жол тутады. Къум тюзледе бираз жашагъандан сора сюйген эгечи Ахузатны къарындашлары урушдан къайтмай къалгъанларын, сюргюнню азабын да кетюралмай, дуниядан кетгени жашны жюрегине бютюнда уллу жара салгъан эди.

Къазахстанда Каскелен районну Сталин атлы колхозунда бригадир болуп ишлеп башлайды. Биттирланы Дуслифат бла юйюр къурап, юч сабий да туугъанды.

1957 жылда халкъ бла бирге аппам юйюрюн алып, журтуна - Акъ-Суугъа - къайтады. Ол жыл «Охотхозяйствода» буу ёсдюрюучю, ызы бла уа агъач сакълаучу болады. Пенсиягъа дери талай заманны трактордa ишлегенди. «Урунууну ветераны» деген атха да тийишли болгъанды.

2002 жылда урушда алгъан жараланы хатасындан аягъын кетередиле, жарсыугъа, бираздан экинчисин да кесмей амал болмады.

Къазауатны аллындан ахырына дери ётген аппам кёп майдал бла саугъаланнганды: « Уллу Ата журт урушда Германияны хорлагъаны ючюн», «СССР-ни Сауутланнган кючлерине 70 жыл», Жуков атлы майдал бла да. Аланы барысын да санап чыкъгъан къыйынды. Аны саугъаларындан энчи айыргъаны болмагъанды. Нек дегенде ол ала ючюн угъай, Хорлам ючюн къан тёкгенди.

Огъурлу аппамы урушну юсюнден хапарларына кёлюм толуп тынгылаучу эдим:

«Урушдан сау къайтхан хар инсан да, кёп негерим уруш аулакълада къалып, мен а сау некме деп сагъышлана болур. Алай аны ангыларгъа къыйынды. Сермешледе Аллахха табыннган адамгъа болушханым ючюн дунияны жаратхан жанымы саулай къойгъанды деригим келеди. Жети адам болуп, Дон корпусну 5-чи взводуну командирине болушуп, уллу калибрли пулемётланы тачанкалагъа салып элте эдик. Арабызда уа бир узбекли жаш болгъанды, заманы жетгенлей, нени да къоюп, намазын къылып башлаучу эди. Ол заманда аны этер ишин мен толтургъанма.?!

... Къазауатда жанына къоркъуу кирмей къалгъан адам барды деселе, ийнанмайма. Бек кюйсюз сермешле баргъандыла, бютюнда ал жыллада, бизни техникабыз аладан осалыракъ болуп тургъанда. Окъ-топларыбыз аланы танкларын тешалмай эдиле. Бусагъатда кинолада кёргюзтюлгенича женгил болмагъанды.

Урушну аллындан ахырына дери хар кюню да эсимдеди. Ростовну немислилеге берип, кесибизге уа артха кетерге тюшгенде, кёпле жесирге тюшген эдиле. 185-чи моторазведротада болгъанымда, разведкагъа къагъытларыбызны алмай бара эдик. Пленнге уа штабда ишлегенлерин алыргъа керек эди. Эсимдеди, къауум нёгерибиз аллай буйрукъну толтырургъа барып, биринден къалгъанла, анда ёлгенлерин кётюралмай, къатыбызда ёсген къайын терекни къучакълап , тёзалмай жилягъаным.

1942 жылны октябрь айында биринчи кере жаралы болама. 1944 жылда уа Будапештни къатында, Мечхульцы шахарда окъ сол тобугъуму бир жанындан башхасына ётген эди. Сау болуп урушха къайтама, Румынияны, Польшаны, Австрияны азатлайбыз, сора Чехославакияда 1945 жылда 13 майда манга уруш бошалады. Ызы бла уа эки жылны Украинада бандеровчула бла демлешгенбиз. Адамланы къоркъутурча, устазланы къырып, къуюлагъа ата эдиле. Хар юйде да кеслерине бугъар жерлери болуп, сакъламай тургъанынглай чыгъып, бизникилени кёплерин ёлтюрген эдиле.

Андан сора уа юйюрюмю излей Къазахстаннга барама. Фрунзеге жетгинчи, Меркени станциясында тюшеме. Алайда сюелип тургъанымлай, къатыма бир тиширыу келип, къайда къуллукъ этгеними сорады. Ровнода болгъанымы билип, жоюлгъан къарындашымы таныргъа керексе деп , ол анда танкчы болуп тургъанын айтады.

Башха къауумлада болгъаныбызны билгенликге, ёлген солдатны анасы кёрюрге излегенин айтып, юйлерине барабыз. Жашын урушдан сакълагъан тиширыу, жюрек жарсыуларын да айтып, баласыны кийимлерин да берип ашыргъан эди.

Аладан чыгъып, станция къатына жете баргъанымда, аркъасындан Ахузатха ушагъан тиширыуну эслейме. Эгечиме тюбегениме жюрегим асыры къууаннгандан, кёзлериме ийнаналмай да тургъанма. Ызы бла аны, анамы да алып, Алма-Атагъа кетген эдим».

Мени аппам не заманда да билимге итиннген, окъуулу адам болгъанды. Акъ-Сууну жангыз ветераны Кючмезланы Пашаны жашы Дмитрий 2014 жылны 4 февралында дуниядан кетгенди... Жылдан-жылгъа Уллу Ата журт урушну сынагъан, бизге бюгюнлюкде тынчлыкъны келтирген жигитлеribиз аздан- аз болуп баргъанлары жюрегими инжилтеди.

Бизни сабийлеribиз жетерге урушну ётгюр солдатлары къалмазы жарсыуду. Алай ала кеслерини къанларын тёгюп, кёбюсю жашлай уруш аулакълада къалып, келтирген хорламны багъасын англап, аны унутмагъанлай, ёсюп келген жаш тёлюге билдирирге борчлубуз.

КЪАРЧАЛАНЫ Мариям.

ЖУРНАЛИСТНИ САГЪЫШЛАРЫ

Кюнню къол аязынг бла жабалмазса

Бу къыш Американы Бирлешген Штатларыны кёп жерин уллу къар басады. Телевизор техника жюрюялмай, тюкеннге аш-азыкъ продуктла келтирилмей къалгъанларын кёргюзтеди. Биреулен а мекямгъа киреди да, жукъ да болмагъанын кёрюп, чыгъа келгенлей аллына жолукъгъан танышына «Тюз Совет Союзну тюкенлериндеча тапкала къурудула...», - дейди.

Аны алай айтханы манга бек ачыу тийгенди. Нек десегиз ол адам бир заманда да болмагъанды Къыралыбызда жашауубуздан аны хапары да жокъду. Алай бизни кёрюп болмагъанла аны аман бетли этип кёргюзтюр ючюн тюрлю-тюрлю осал юлгюле келтирип тургъанларын ол адамны сёзлери бек тюз кёргюзтедиле.

Совет Союзну аманлагъанла айтханча, жарлылыкъ бир заманда да болмагъанды СССР-де. Ичинде, тышында да душманларыбыз къадалып ойдула ариу эм бай Совет Союзну ансы, тюкенлеге кирсенг, тюз къуру сары жауну алып къарасанг окъуна, аны ненча тюрлюсю салынып туруучу эдиле тапкалада: къайнагъан, къайнамагъан, саргъылдым, акъсылдым. Къайсысын да учуз багъасы бла ала эдинг. Этни айтчы! Бир килограммыны багъасы сом бла 20 капек болгъанды, къой, тууар этлени башха къайсы къыралда табарыкъ эдинг ол багъагъа.

Бизни дементили, къыйыры-чеги болмагъан къыралыбызны кёрюп болмагъанла бусагъатда да аз тюйюлдюле. Шёндю халкъла аралы халгъа къарасакъ, аны алайлыгъын ачыкъ кёребиз. Совет аскерле фашизмни кюйсюзлюгюнден, азабындан, зорлугъундан эркин этген кюнчыгъыш Европаны къыраллары окъуна бизге душманлыкъ этерге хазырдыла. Гитлер Германиядан къоркъуп бизни бла айыутос болгъанла алай терк къалай унутуп къойдула совет аскерлени азатлыкъ ючюн кюрешлерин: кёплери жанларын ала ючюн къурман этгенлерин? Къартды, сабийди, тиширыуду деп къарамай, жюз мингле бла адамланы от печледе кюйдюргенле, илишаннга салып индеклени толтургъанла бусагъатда шуёх боладыла да, дунияны ёлетден къоруулагъан совет солдатланы эсгертмелерин ууатадыла, оядыла, бузадыла.

Ала Советлени социализм, коммунист ниетли болгъаны ючюн кёрюп болмай эдиле 1917 жылдан башлап. Энди Россей Федерацияда демократия хорлады, ачыкълыкъ, келишиулюк тамырландыла. Сора не сылтауду, чурумду бизни кюнбатышда партнёрларыбызгъа ырахат бермеген, жукъларгъа къоймагъан, деп соргъа биз эркинбиз.

Айхай да, кёп миллетли уллу къыралны бир ниетлилиги, экономикасыны терк атламла бла айный баргъаны, Сауутланнган кючлерини заманнга кёре кесибизни къоруулагъа къолундан келлиги бизни къоншуларыбызны, АБШ-ны да тынчайтмайдыла. Ала ненча тюрлю чурум табаргъа кюрешедиле РФ-ни экономикасын кишеллерге, миллетлерини араларында къаугъа къозгъаргъа.

Ол огъурсуз муратла бизден эсе аланы юслерине хата болуп къайтадыла. Табийгъат байлыкълары бла битеу дунияда бек онглу, адам кючю бла ёмюрлени терениннден бери саналгъан Россей Федерациягъа аланы экономика санкциялары, алай-былай этербиз деп жаныгъанлары жугъутурну къулагъына жел ургъанчадыла.

Биз, россейлиле, Ата журтубуз бла ёхтемленирге, аны Президенти Владимир Путиннге, Правительствону Председатели Дмитрий Медведевге, аланы ышаннгылы жолдашларына ыспас этерге борчлубуз. Башчыларыбызны бусагъатда къауумуча келишиулю бир акъыллы ишлеген, халкъгъа ышаннгылы къуллукъ этген, къыралыбызны кючлерге кече жатмай кюрешген, мен билип, къуллукъчу кёп болмагъанды. Анданы чеклерибизни кенгере баргъанлары, адам саныбызны ёсгени да.

Владимир Владимирович кесини иш кёллюлюгю, кишилиги бла нёгерлерине юлгю кёргюзтеди, аланы хар биринден низамлы болууну, жууаплыкъны ангыларларын излейди, хар бирини аллында шарт борчла салады. Айтхан сёзлери бла ишлери бирге келишмегенлени жолдан тайдырады. Политика партияла, Федерал Жыйылыуну Федерация Совети, Къырал Думасыны депутатлары, Халкъ фронтну, Жамауат палатаны адамлары бла байламлыкъны кючлеу къырал башчыгъа къошакъ къарыу береди.

Ол алай бла уллу къыралны къалайында не болгъанын, иш къалай баргъанын, халкъ къалай жашагъанын, регионланы оноучулары къалай къуллукъ этгенлерин, къол аяздача, билгенлей, кёргенлей турады. Хар къалайда да иш сынаулары болгъан, халкъгъа бет жарыкълы къуллукъ этерге къолларындан келлик билимли, адежли жолдашланы сайлай билиуде да къырал башчыбыз арымайталмай кюрешеди.

Яраббий, бу адам къалай жетише болур ишни бирден тутуп бардырыргъа. Кюн сайын тюрлю-тюрлю жумушла бла тыш къыралланы келечилери, ата журтлуларыбыз бла тюбешгенден сора да, ненча жерге жетеди, жамауат бла жолугъады. Анданды аны дебери жылдан-жылгъа ёсе, даражасы кётюрюле баргъаны.

Президентибизни иши не къадар алгъа атлай, халкъла арасында намысы, даражасы алай бийикге кётюрюле баргъаны ючюндю бизни сюймегенлени ачыулары ичлерине сыйынмай, сарыулары къайнагъаны. Быллай батыр, таукел, сабыр акъыллы, халкъы ючюн къайгъыргъан къырал башчы болалгъан хар кимни къолундан да келмейди.

Андан зарланадыла Европаны, АБШ-ны да эсирик чиновниклери бизни президентибизни рейтинги жылдан- жылгъа кётюрюле баргъанына. Кюйюклюк этип, болмачы чурумла табаргъа кюрешгенлери. Ала билирге керекдиле кюнню кёзюн къол аяз бла жабаргъа жарамазлыгъын.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

21 МАРТ - ПОЭЗИЯНЫ БИТЕУДУНИЯ КЮНЮ

Жюрекдеги оюмларыбызны бла сезимлерибизни ангыларгъа болушхан назмула

ЮНЕСКО-ну 1999 жылда бардырылгъан конференциясында 21 март Поэзияны битеудуния кюнюне саналлыгъы билдирилген эди. Биринчи кере аны Парижде белгилегендиле.

Поэзия жер башына не кюн жаратылгъанын айтхан, айхай да, къыйынды. Болсада аны дунияны биргесине къуралгъан сунама. Алай хычыууну аны гыллыуун сезген, тизгинледе поэт къайсы сёзню къалай хайырланнганына эс бургъан. Тилибизни кючюне, аны башхалагъа ушамагъан шатыклыгъына сюйюннген. Нек дегенде ол барыбызгъа да къудурет берген байлыкъды.

Бюгюн а сабий заманымдан, школда окъугъан кезиуюмден бери манга энчи кёрюннген назмуланы, жыйымдыкъланы юслеринден сюеме айтыргъа. Аладан бири Къулийланы Къайсынны «Учуп баргъан къанатлыла» (1980ж.) деген китабыды. Кертиди, аны уллу, даражалы сайламалары асламдыла. Аланы юсюнден айтсакъ тюзюрек да болур эди.

Алай манга сагъыннганым бегирек багъалыды. Закийни поэзия бетлеринде окъугъанма школда: «Бешиклеринг тебиретилгенлерин, Эллеринг кюйгенлерин да кёргенме»,-деп. Артда бу назмула китапны юсюнден малкъар тилден олимпиадада сочинение жазгъаным, биринчи курсда ол чыгъарманы телевидение бла Къайсыннга аталгъан ингирледен биринде окъугъаным, бир ауукъ замандан аны Къулийланы Элизат къалай айтханына тынгылап, тенглешдиргеним... Айхай да, ала барысы да поэтни сёзню магъанасын толу хайырлана, ачыкълай билиуюню теренлигидиле.

Аны дагъыда бир назмусу – «Анама сын»-, къалай эсе да, школ, студент кезиуюмю бир белгиси болуп къалгъанга ушайды. Бу чыгъарманы аслам жерде окъугъанма, кёпле жилягъандыла назмуну сёзлерине тынгылай. Аны биринчи кере школубузда Къайсынны эсгериу кюнюне аталгъан адабият ингирде айтхан эдим. Саулай зал, ёрге къобуп, алай къарс къагъа эди, жилямукълары ючун уялгъан да жокъ.

Ма алайды, поэзия жилятхан, жырлатхан да этеди. Ол а неди? Закий назмучуну усталыгъындан! Къарачыгъыз, къалай жазады: «Алай, ананг ёлсе, къышынг келеди. Ол палах ал от этилгенден бери жангыз санга келгенча кёрюнеди...». Поэт кесини жюрек инжилиуюн алай уста ачыкълайды. Чыгъарманы окъугъан хар инсан аны биргесине авторну бушууна чексиз жарсыйды.

Школ кезиуюбюзден эсиме, жюрегиме тюйрелип къалгъан дагъыда бир чыгъарма – ол Отарланы Керимни «Жолла» деген поэмасыды. Ненча кере къатлап окъусанг да, эрикдирмеген, урушну, азапны, термилиуню ачылыгъын бютюн баямлай баргъан.

Автор аны урушдан сора жазып бошагъанды (1945-50 жылла). Анда къазауатдан жашын сакълагъан Айшатны сыфатын бир да болмагъанча уста къурайды. Жарлы ана украинлы Олесьни кесине жаш этип къойгъаны да жюрегинги къозгъагъан кесегиди. «Элде чыракъла ёчюлдюле. Итле анстан юредиле кече арада. Жангыз анам бар эди да, фашистле асып кетгендиле Украинада...»-деп хапар айтады къонакъ.

Эл школдан келип, университетибизни уллу сахнасына бу поэманы юзюгю бла чыкъгъаным кёзюмю юсюндеди. Ол жыл поэтни юбилейи эди. Устазларым Къадырланы Жанчыкъ Муталифовнагъа бла Мокъаланы Ханипа Мухтаровнагъа ана тилни тамашалыгъына тюшюндюргенлери, олимпиадагъа къатышыргъа онг бергенлери ючун бюгюн да ыразыма. Отар улуну поэзиясы уа дунияда назмучу кесини тизгинлери, къаламы бла кёп затны айтханын, къыйматланы сакъларгъа чакъыргъанын дагъыда бир кере къатлайды.

Поэзиябызны юсюнден сагъына, бизни ийнагъыбыз Зумакъулланы Танзиляны энчилигин белгилерчады. Аны назмулары кеслери алларына окъуна жырлай, тепсей тургъаннга ушайдыла.

Аны бла байламлы да бир адабият ингирни эсиме тюшюрюрге сюеме. Студент кезиуюбюзде, Тюркден келген къонакъланы да чакъырып, алай бардырылгъан эди. Анда, Танзиляны назмусу окъулгъан кезиуде, зал шумсуз болуп къалгъан эди.

Артда аны сёзлерине сейир этгенлерин, аллай поэт барды деп да билмегенлерин жашырмагъандыла тюрклюле. Ол тизгинлеге къаллай бир сезим, кюч, магъана сыйынгганын да чертгендиле.

Айхай да, аллай тюбешиуле эсингде къалгъанлары бла бирге, сени халкъынгы аллай айтхылыкъ адамлары болгъанына ёхтемленесе:

Бу дунияда керти къонакъ
эсем да,
Къонакъбайда мычымай
унутуллукъ,
Бу дунияда жауун тамычы
эсем да,
Жерге тюшюп, мычымайын
жутуллукъ,
Не ахшыды бу дунияны
кёргеним,
Ачый, жиляй, къууана да
билгеним!

Жюрекни учундургъан, поэзияны таза да шауданнга, жауа тургъан жабалакъгъа, учуп баргъан тау къушха, жангы чакъгъан гюлге ушатхан тизгинлени дагъыда Бабаланы Ибрагимни чыгъармаларында табама. Бегирег а «Туугъан ташым» (1983ж) деген назмула китабын багъалайма. Баба улуну аты сагъынылгъанлай окъуна:

Акъсыз къалгъан ёксюз
сабий кибик,
Бирде илхам келип, алай
кюйдюм.
Бирде-тауда юркюп баргъан
кийик
Болду да – учхан жулдуз
кибик...

деген тизгинлери келиучюдюле эсиме («Илхам»). Былайда поэзия, учунуу анга не болгъаны, ол аны къалай сезгени кёз аллынга келип тохтайды.

Байзуллаланы Алийни уа «Жулдуз сюрюуле» (1979 ж.) деген жыйымдыгъын энчи кёреме. Аны назмуларын окъуй, узакъгъа, аламгъа учуп, ол суратлагъан жулдузлагъа къолунг бла тийгенча окъуна боласа. Алай кёпдюле аны поэзиясында аллай сыфатла – «Жанныган жулдузла» (1985ж.), «Жулдуз мухажирле» (1997ж.)... Аны сюймекликни юсюнден назмулары да адабиятыбызда энчи жерни аладыла десек, ётюрюк болмаз:

Жылтырайдыла дум
чачларынг,
Ушатылмайдыла бир
затха да.
О, сени ышаргъан
къарамынг;
Мен кирликме суугъа да,
отха да... («Шош макъамла»).

«Поэзия неди?» деген соруугъа экеулен окъуна бирча жууап берлик тюйюлдюле. Нек дегенде хар ким аны кесича ангылайды, сезеди. Былайда белгили поэтибиз Беппайланы Муталипни сёзлерин келтирирге тийишли кёреме. «Чынтты поэзия – ол адамны жюрегини, жаныны излеуюдю, ол дуудады»,-дейди. Аны алайлыгъын «Заманны къучагъы» деген назмусунда да ачыкълайды:

Заманны ачылып къучагъы,
Жазыуунга тюшсе бир чагъы-
Болур кери жазыу бичагъы:
Боюнунгда, бил, ёмюр
минчагъы!

Поэзияны сюймеген, аны къыйырсыз тенгизинде кесине айрыкам излемеген барды деп ийнанмайма. Хар инсанны да боладыла жарсыу, къууанч кюнлери. Ма аллай кезиуледе бирде кимден да, неден да бек санга сюйген назмуларынг, китапларынг болушадыла.

Аланы окъуй, автор сени жюрегинге кирип, андагъы сагъышланы бери чыгъарып, алай жазгъанча кёрюнсе, ол заманда бютюн ангылайса поэзия не болгъанын эм чынтты поэтни къадарын. Аны бла бирге уа, акъ сёз адам улуну дуния башында бола тургъан затлагъа уллу кёллю болмазгъа, бир бирни сюерге, багъаларгъа чакъыргъанын да.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

ОКЪУУЧУЛАРЫБЫЗНЫ ЧЫГЪАРМАЧЫЛЫГЪЫ

Жеттеланы Жамалны жашы Хусейн юрист, аш хазырлагъан, тау бизнес усталыкълагъа да окъугъанды. Кёнделенде туугъанды, бусагъатда Тырныауузда жашайды. Къойчулукъдан, малчылыкъдан, башхача айтханда уа, элде не тюрлю ишден да артха турмайды.

Школда окъугъан жылларында атасына, ол а таш устасы болгъанды, болушуп, хуначылыкъны жашырынлыкъларына да юйреннгенди. Анасы Текуланы Мухаммат - Олийни къызы Мариям а, кеси къурап, назмула, жырла айтыргъа бек сюйгенди. Къыргъыз тилде уа бюгюнлюкде да, жыл саны келгенине да къарамай, уста сёлешеди.

Хусейнни назмучулукъгъа хунери да барды. Ол белгили поэтлерибиз Бабаланы Ибрагимден, Созайланы Ахматдан юйренип да тургъанды. Назмулары «Горняцкая слава», «Эльбрусские новости» деген газетледе басмаланнгандыла.

Кертиди, Жетте улу профессионал тюйюлдю. Болсада кеси кёргенича, сезгенича жазады, суратлайды эм ачыкълайды. Бюгюн газет окъуучуларыбызны аны бир къауум назмусу бла шагъырей этерге сюебиз.

Жашайма, сюймеклик жырыма ышана

Тюш

Жукъусуз кечеле,
Узакъ тюшлерим.
Жел макъамы
Тереземи къагъа.

Жюрегими жырына
Жууап табылмай.
Ол, желни жылыууна
жылына,
Чолпан жулдузгъа,
Чууакъ тангнга,
Бийик таулагъа,
Къарайма. Сени сыфатынгы
Ма алада кёргенча.
Уянсам а – тюш...
Жоралай тюшюмю
Кийик уугъа,
Тауда буудан
Къолда къоян ахшы
Деп, жапсарама
Кеси кесими.

Жилян бла макъа

Жилян бла макъа
тюбешгенде,
Макъа сёлешип тебирегенди.
Акъылында – мени кёлюмде
Тилим ариуду, дегенди
макъа...
Талгъыр жиляннга.
Жилян табийгъат
Сыфат жюрютеди
Кеси къабында.
Жилян да махтана
Биледи мардада.
Тили уу эсе да аны.
Саны уа жилянны субайды.
Макъа да тюйюлдю сакъат...
Барды сыфаты,
Алай жилянча,
Уулу тюйюлдю тили.

Умут

Узакъ умутум
Келлик жашауда.
Кёллендире кёлюм:
Жаша, жаша, жаша!
Биринчи къар жауа,
Эшитиле макъам...
О, нечик сейирди
Бу хаух дуния,
Адамны кесине
Сёзсюз бойсундургъан.

Акъылым - жюрегими къулу

Кечерлеми бу тизгинлени
Окъугъан сагъышлы
кёзлеринг?
Сезерми бу сёзлени кёлюнг...
Айтырса, сёз билмейсе деп.
Сёзлени тиземе ашыгъып,
Назмуларым да магъанасыз.
Тыялмайма жюрегимде,
Аны ючюн бола огъурсуз.
Акъылым - жюрегими къулу.
Табийгъатны кенг
къучагъында
Жашайма, сезимге къууана.
Табийгъат жилтинден
жанныган
Сюймеклик жырыма
ышана.

* * *

Кёнделен сууында
Жуудум бетими.
Къагъанакъ кюнюмде
Анам ийнакълагъанча,
Хычыуун кёрюндю кёзюме...

* * *

Насып - тюшча, узакъ
Тюш да кесича – зауукъ.
Толса да кёлюм, термиле
насыпха,
Тюшюреме бу сёзлени
къагъытха.

Болгъан зат

Хайда, терк бар!

Къыралыбызны бир суукъ тийресинде, агъач къырыучу жыйын ишлерин заманында бошап, алагъа берилген жерни терегин кесип, аулакъ этип къойдула. Къууанч тыпырлы болуп, жумушну жууаргъа киришдиле. Кюнню къысхалыгъыны сылтауундан ашыгъышлы къангагъа ашарыкъчыкъларын жая башладыла. Бетлери жарый, ойнай, чам эте, бир бирлерин чимдий олтурушдула. Кёллери кётюрюлюпдю да, алгъышны къысхаракъ айтып, терк уртлай тебиредиле.

Былагъа сукъланнган жаланда биреулен барды. Ол а кимди десегиз - аланы ташып айланнган шофёр. Жашла стаканланы къагъып, «алгъа!» деп чагъырларын къампайтханлары сайын аны жюреги окъуна чанчады. Алагъа къошулмагъаныны сылтауу уа эрттен бла эртте жыйынны башха жерге бир юч километрге элтирге керегиди.

Ичгиге къатышса, ол жумуш тындырылмай къалыргъа къоркъуу барды. Сагъыш эте кетип, башына аман акъыл келди: нёгерлери энди кеф бола башлагъандыла, хазна билсинле не зат болгъанын, мен быланы бюгюн окъуна жангы жерге жетдирейим деп, тросларын чача башлады.

Агъач юйчюк (вагончукъ) темир чананы юсюнде орналыпды, аны себепли аны машинагъа тагъаргъа керекди. Алай, не медет, къар теренди. Шофёр къазаргъа эринип, кеси да ашыкъгъандан, былай да жарар деп, юйчюкню тышындан жипни тартды.

Сора, терк окъуна от алдырып келип, къыйналса да, тросну къыйырын машинагъа такъды. Этген жумушуна къууана, тебирерге хазыр болду. Алай вагончукъну эшиклерин эслеп, тейри была, тышына чыгъабыз деп, бир палахха къалырла дей, темир чюй бла къадау салды. Кеси кесине ыразы бола, жолгъа тебиреди.

Уллу машинасы къалтырай, къарны жыра, къарыууна базына, алгъа урду, агъач юйчюк да тарыгъып, ары-бери тебиреди. Ол халда турур жерлерине жетди. Къууанчыны чеги болмай, шынды жипни ашыгъышлы тешип, мен да была бла бир иги солуюм деп, барып юйчюкню эшигинден чюйню чыгъарды. Ол да къолун бери алыргъа, эшик жел тарыгъып хыны ачылды.

Къараса уа, аллайгъа къара: вагончукъну ичи тозурап, муручуру болуп, жашланы терлегенлери бара, эсиргенлери да, ёмюрде ичмегенча, жайыгъып, юслеринде не тон, не бёрк жокъ, чаришде чапхан атлача, уф-туф эте, кёзлери теренден мудах къарай, бурун тешиклерин тургъузуп, ачыуланып, къутуруп.

Шофёр не болгъанын англагъынчы, сыннган шинтикни аягъы женгил боюн табасына тийди. Жыйындагъы жашла бирер къаты къол жетдирип, нёгерлерини къууанчлы кюнюн ачыулу этдиле.

Болгъаны уа былайды: юйню тартхан заманда, чана жерге бузлап, тепмей къалгъанды. Вагонну къабыргъалары тюп жанындан къобуп, айырылып, алай жолгъа тебирегенди. Абызырагъан жашлагъа уа учуп баргъан юй бла бирге аны ичинде чабып барыргъа тюшгенди. Эшикге жан атсала уа - ол да жабылып.

Аладан бири, мажарып терезени ачып, къолун булгъай, тохта деп белги берип да кюрешди. Ол сагъатда шофёр, аны кесича ангылап, газны андан да къаты басхан эди. Алайлыкъ бла ала, ариу ырахат олтуруп тургъанларын унутуп, юч километрни юйчюкню ичинде чапханлай келдиле. Ма алайды сукъланнган, ашыкъгъан да!

ЭТЕЗЛАНЫ Ануар.

ТАБИЙГЪАТ

Пингвин аны сау къалдыргъанны жыл сайын жокълайды

Беш жылны ичинде бир пингвин, Магеллан атлы проливни жюзюп ётюп, чынтты шуёхун кёрюрге келеди. Чыпчыкъны аты Диндимди, адамны уа - Жауан Перейра де Соуза. Ол кёп маймулла тереклеге тагъылып кюнлерин зауукълу ётдюрген Бразилияда жашайды. Эр киши бла пингвин керти тенглик жюрютедиле.

Къурулушчу сууда жюзюучюню ёлюмден къутхаргъанындан сора аланы араларында чынтты шуёхлукъ жаратылгъанды. 2011 жылда насыпсыз пингвинни толусунлай юсюн нефть басып тургъан кезиуде тапхан эди ол аны. Харип къанатлы не тебалгъан, не ашаялгъан эталмай, къыйынлыкъда ёле тура эди. Аны кёргенде Жуан, жюрегинден жарсып, чыпчыкъны жууып, къолундан чабакъ ашатып, анга тюзда гитче сабийчикгеча къарагъанды. Ызы бла хычыуун ат да атагъанды.

Бир ыйыкъдан эр киши Диндимни эркинликге жиберирге умут этгенди, алай жангы шуёху уа кетерге ашыкъмагъанды. Де Соуза хапарлагъанына кёре, пингвин аны биргесине жыл чакълы бир жашап, артда уа думп болгъанды. Алай бир ненча айдан ол артха къайтханды. Диндим бразилиячы бла тюбеширге беш жылны ичинде келгенлей турады. Жанын сакълагъан бла жылны сегиз айын туруп, къалгъан заманны уа башха чыпчыкъла бла Аргентинаны эм Чилини жагъаларында кечинеди.

- Бу пингвинни ёз сабийимча сюеме, билеме, ол да мени тюз алай багъалайды, - деп ышарады Соуза.

Экспертлени оюмларына кёре, чыпчыкъ кёрген къыйынлыгъындан сора бразилиячыны кесини ёз юйюрюнден къарындашыча кёреди неда, баям, жуукъ уллу санлы пингвиннича.

Юлия ДИВЕЕВА.
«**Комсомольская правда**».

Тема бла байламлы

Бек уллу эм магъаналы пингвинле-императорлула - чомп болуп бир ачыкъ жерде сюелгенлей турадыла. «Императорла» хар атламларын да басымлы, сагъыш этип алай этедиле. Хар бирин бек аздан полковник чындан гитче сунмазса.

«Адели» андан бошуракъдыла. Ала, ата – ана кёзю жетмей, орамда ойнап айланнган сабийчиклеге ушайдыла. Хар затны билирге сюедиле, керексиз жерлеге сугъулуп, тюйюшюп, бир бирлерин тюйюп тебирейдиле, башханы гаккысын кеслерини тюплерине тёнгеретирге да ёчдюле. «Адели» адамладан къоркъмайдыла, самолётну тауушун эшитселе, ахылары кетеди эмда макъамлагъа тынгыларгъа бек сюедиле.

В. ПЕСКОВ.

Саулукъгъа осал кюнле бла сагъатла 19 мартдан 23 мартха дери

22 март, геуюрге кюн (бегирек 05.00 сагъатдан 07.00 сагъатха дери)

Аш-азыкъ эритиу системаны жанындан чурумла. Диета тутугъуз.

23 март, бараз кюн (бегирек 22.00 сагъатдан 24.00 сагъатха дери)

Къан басымыгъыз тюшюп къыйналыргъа боллукъсуз. Радикулит къозгъалырчады. Бюйреклени бла къууукъну жанындан чурумла. Суукъ болмазгъа кюрешигиз.

Татьяна ДУБКОВА.

Тёгерекдеги болумланы бла геофизика прогнозланы инструмент тинтиулерини арасы.

Ийыкльгъа гороскоп

19 мартдан 26 мартха дери

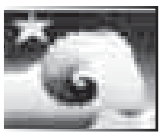

Къочхар. Адамлагъа кертини толусунлай айталлыкъ тюйюлсюз. Аны себепли жерлерин тапхан ишлеге кёз къарамларыгъызны букъдурур ючюн бираз хыйлачы болургъа тюшерикди.

Тана. Сиз жашау болумланы орталарына тюшерге итинмегенликге, хар ууакъ жумушда да жолугъуз ачыкъ боллукъду. Ахшы эсепле сакълайдыла.

Эгизле. Бир жангы, сейир ишни къолгъа тири алмасагъыз, кесигизни жангызлыгъыгъызны сезгенлей турлукъсуз.

Айырычабакъ. Жууукъ адамларыгъыз бла байламлылыгъыгъыз сизни таукел этерикди эмда тюрлю – тюрлю къоркъууларыгъыздан ычхыныргъа болушурукъду.

Аслан. Файда тюшерик ишлеге къошулургъа онг боллукъду. Магъаналыды, хар атламыгъызны алгъадан сагъыш этип кюрешмесегиз игиди.

Къыз. Тёгерегигизде жангы адамла чыгъарыкъдыла. Сиз тюбеген жарсыуланы ала кеслерини жашауларында къалай тамамлагъанларына тынгылагъыз.

Базманла. Къарыуугъузну керекли жанына буруп, тюз жолну сайласагъыз, муратыгъызгъа жетерге онгла къуралыпдыла.

Акъырап. Жангы башламчылыкъла башыгъызны тёгерек буруп къоярла деген къоркъуу барды. Аны себепли жаланда ич сезимигизге ышанып къалмагъыз.

Мараучу. Бетигиз, намысыгъыз бла байламлы ишледе тёзюмлю болургъа керексиз. Аны бла бирге ауузугъузну къысып, керти сёзню айтханлагъа къулакъ салыгъыз.

Текемюйюз. Боллукъ ишлени къалай къураллыкъларын ангылап къоярыкъсыз. Ол а заманында халатларыгъызны тюзетирге онг берликди эмда сайлагъан жолугъузну тап жанына бурургъа себеп боллукъду.

Суукъуй. Ишле алай аламат кёрюнмегенликге, сиз кесигизге файда чыгъараллыкъсыз. Ишеклемегиз, Суукъуйлагъа бу ыйыкъда жулдузла болушадыла.

Чабакъла. Башхалагъа чырмауча кёрюннген затлагъа сиз кесигизни жашауугъузда къыйматлы сынамгъача къарарыкъсыз.

Белгили поэтни эсгерликдиле

КъМР-ни Культура министерствосу, республиканы Жазыучуларыны союзу белгили поэт, КъМР-ни культурасыны сыйлы къуллукъчусу Лиуан Губжоковну жашау эм чыгъармачылыкъ жолуна аталгъан адабият-музыка ингирге чакъырадыла. Тюбешиу **21 мартда Жашил театрдагъы адабият салонда** къураллыкъды.

19.00 сагъатда башланырыкъды.

Соруулары болгъанла бу номерге сёлешсинле: **40-31-49.**

Билдириуле

Тау той

28 мартда Малкъар халкъны жангырыу кюнюне аталып Музыка театрда «Тау той» ат бла уллу концерт къураллыкъды. Байрамны чегинде къараучуланы жарыкъ чыгъармачылыкъ номерлери бла Жангоразланы Мажит, Мамайланы Фатима, Ёзденланы Альберт, Тамбийланы Къаспот, Байкъулланы Солтан, Бапыналаны Зариф, Мусукаланы Руслан, Гергъокъаланы Халимат, Къабардокъланы Зухура, Занкишиланы Марат, Малкъар театрны актёрлары, «Асса», «Элия» сабий тепсеу ансамбльлени солистлери эм башхала къуандырлыкъдыла.

Концерт **18.30 сагъатда** башланырыкъды. Хош келигиз!

Соруулары болгъанла бу телефон номерлеге сёлешсинле: **77 - 42 - 08; 8 928 079 - 95 - 95.**

Ич ишле органланы вузларында окъургъа сюе эсегиз

КъМР-де Ич ишле министерство Россейни МВД-сыны системасыны бийик билим берген учреждениялларында окъургъа чакъырады.

Ма вузланы атлары уа быладыла:

- РФ-ни МВД-сыны Воронежде институтуна
- РФ-ни МВД-сыны Волоградда академиясына
- РФ-ни МВД-сыны Краснодарда университетине
- РФ-ни МВД-сыны Краснодарда университетини Новороссийскде бёлюмюне
- РФ-ни МВД-сыны Краснодарда университетини Ставропольда бёлюмюне
- РФ-ни МВД-сыны Ростовда юридический институтуна
- РФ-ни МВД-сыны Нижний Новгородда академиясына
- РФ-ни МВД-сыны Уфада юридический институтуна
- Астраханьда Суворов аскер училищеге
- Новочеркасскда Суворов аскер училищеге.

Окъууну юсюнден толу информацияны **49-52-22** телефон номерге сёлешип билирге боллукъду. Неда Ич ишле министерствону сизге жууукъда бёлюмлеринде кадрла жаны бла подразделенияларында сураргъа да жарайды.

КОНКУРС

Магъаналы вопрослагъа жууапла излерикдиле

Быйыл биринчи январьдан башлап социал рекламадан «Жангы къарам» деген VII битеуроссей конкурс бардырылады. Аны республикада кезиуюн КъМР-ни Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министерство, «Мир молодёжи» деген регион аралы жамауат фонд эм Кёп функциялы жаш тёлю ара къурагъандыла.

Конкурсха онтёртден башлап отуз жылларына дери Россейден, СНГ- дан эмда тыш къыралладан жаш адамла къатышыргъа боллукъдула. Хорлагъанланы уа быйыл сентябрь айда белгилерикдиле.

Эришиуге къатышханланы ишлери эки номинацияда жарашдырылыргъа керекдиле: «Социал видеоролик» бла «Плакат». Темаланы уа тюрлю-тюрлюлерин ачыкъларгъа боллукъду: юйюрню, сюймекликни, саулукъну, спортну, экологияны, къоркъуусузлукъну, культураны, билим бериуню эмда башха затланы юслеринден. Быйыл баш магъана «Позвоните родителям» деген чакъырыугъа бериледи.

Бу жыл конкурсну чеклеринде 7-13 жыллары толгъан сабийлеге да «Новый взгляд глазами детей» деген энчи номинация къуралгъанды. Окъуучула ата-аналары бла бирге юйюрлерини тамгъаларын жарашдырыргъа керекдиле. Эм иги чыгъармачылыкъ иш а номинацияны белгисине сайланырыкъды.

- Конкурс жаш адамланы тюз къылыкълагъа юйретиу, аланы чыгъармачылыкъ жаны бла хунерликлерин ачыкълау эмда жамауатны бюгюнлюкде жарсытхан социал вопрослагъа жууап табыу умут бла къуралгъанды, - дегенди бу жаны бла башламчылыкъ этгенледен бири, «Жаш тёлюню дуниясы» деген регионла аралы жамауат биригиую президенти Евгений Мартынов.

«Жангы къарам» деген конкурсха чыгъармачылыкъ ишлерин жиберирге сюйгенлени онбешинчи майгъа дери аллай онглары барды. Конкурсну болуму бла толу шагъырейленирге сюйгенле информацияны **tvoykonkurs.ru** сайтда окъургъа боллукъдула. Неда **8(928) 910-21-10** телефон номерге сёлешип билирге.

Бизни корр.

Зоопарк

Къанатлыланы «юйлерине» къууат салгъандыла

Нальчикни зоопаркында жангыдан ишленнген вольерде эки жыйырмадан артыкъ тюрлю-тюрлю къанатлыла жашарыкъдыла. Бюгюнлюкде мында попугайланы алты тюрлюсю, кёгюрчюнледен тёртюсю, дагъыда башха тамаша кийик къанатлыла эмда эрленле турадыла.

Жангы орунну ичинде чабакъла жюзген кёл да къуралгъанды, банан, пальма, лимон, фикус дегенча бизни жерледе ёсмеген терекле бла битимле да орнатылгъандыла. Арыгъан адам солурча клеткаланы алларында шинтикле да бардыла.

Къанатлыла, битимле да жылы жерледен болгъанлары себепли къыш кезиуде вольерни ичинде жылытыучу система ишлерикди. Жай заманда хауа иги жюрюрча, аны башы ачылып турлукъду. Салкъын болурча уа вентиляторла салыргъа да умут барды.

Быйыл зоопаркны фондуна Къызыл китапда болгъан леопард бла пума да къошулгъандыла. Аланы саулукъларына, ашларына-сууларына да тынгылы къаралады. Алай бла леопард кюннге тёрт, пума уа эки килограмм эт ашайдыла. Андан сора да, бир жумуртха, жюзден артыкъ грамм творог эмда аллай бир сют да ичедиле, алагъа тийишли витаминле да бериледиле.

Жууукъ заманда бёрюле турурча бёлюм ишлерге умут да барды. Андан сора да, алеяланы бири къалмай жангыртыллыкъдыла.

Бизни корр.

Тюбешиу

Наркотикле хаталыдыла, аладан кери бол

«Ёлюм къайда сатылгъанын билдир!» деген битеуроссей акцияны чеклеринде РФ-ни МВД-сыны Нальчик шахарда Управлениясыны акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери жаны бла бёлюмюню къуллукъчулары республиканы ара шахарыны 8-чи номерли орта школунда болгъандыла.

Полицияны капитаны Инна Хутежева 9-чу классны окъуучуларына наркоманиягъа къажау къаллай жумушла толтурулгъанларыны, ууну сатыу-алыу бла байламлы законланы, аланы бузгъанла къаллай жууапха тартылгъанларыны юслеринден айтханды. Энчи эс наркотикле адамны санына, саулугъуна къаллай заран салгъанларын ангылатыугъа бургъанды. Ала адамны башын хайран этгенлерин, аманлыкълагъа асламы аладан эсиргенле къатышханларын, ала насып келтирмегенлерин, юйюрлени чачханларын белгилегенди.

Инна Хутежева сабийлеге наркотикни, уулу дарманланы сатып алыргъа неда татыуларын кёрюрге чакъырсала, кеслерин къалай жюрютюрге кереклисине да юйретгенди. Школчуланы право низамны сакълаучугъа соруулары кёп болгъандыла.

Нальчик шахарда УМВД-ны пресс-службасы.

Бузукълукъ

Эл мюлкледен биринде нефть жарашдыргъандыла

РФ-ни ФСБ-сыны Къабарты-Малкъарда Управлениясыны къуллукъчулары Прохладна районда эл мюлкледен биринде нефтьни жарашдыргъан жашырын производство болгъаны эмда законлагъа бузукълукъла этилип газ бырггъыгъа къошулгъанлары белгили болгъанды. Бу предприятияны ачхан адамны аты тохташдырылгъанды.

Следователле ачыкълагъанларыча, предприятияда болгъан оборудованияны кючю бир кюнню ичинде 50 тонна углеводород жарашдырыргъа жетгенди. Прохладнаны район сюдю жашырын бизнесмен, ол а «Юхас» ООО-ну директоруду, РФ-ни Уголовный кодексини 158-чи статьясыны 3-чю кесегини «б» пунктуна бузукълукъ этгенин тохташдыргъанды. Анга ахча тазир салыннганды.

УФСБ-ны пресс-службасы.

ПРОКУРАТУРА

Нальчикге чабыууллукъ этгенле олтурлукъ жерлерине ашырылгъандыла

2005 жылда Нальчикде объектлеге чабыууллукъ этгенлери ючюн жууапха тартылгъанла РФ-ни Уголовно-процессуальный кодексине тийишлиликде быйыл 15 мартда Къабарты-Малкъардан тышына - тутуллукъ жерлерине - ашырылгъандыла, деп билдиргендиле бизге КъМР-ни прокуратурасындан.

РФ-ни Баш сюдюню Уголовный ишле жаны бла коллегиясы Нальчикге чабыууллукъ этгенлеге чыгъаргъан оноу быйыл 28 январьда кючюне киргенди. Бу процесс Россейни тарыхында бек уллуладан эм къыйынладан бири болгъанды, жууапха тартылгъанланы санына (ала уа 74 эдиле) эмда терслеу материалланы кёплюгюне кёре да (битеу да бирге 533 том).

Республиканы прокуратурасы Нальчикде следствие изоляторда болумну дайым да контрольда тутады. Нальчикге чабыууллукъ этгенле уа анда он жыл тургъандыла. Бу кезиуде аладан 2,8 минг тарыгъыу келгенди. СИЗО-да эмда жууапха тартыучу учреждениялада законла къалай толтурулгъаларына контроль этген ведомствону баш магъаналы борчларындан бири болгъанлай къаллыкъды.

Бизни корр.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
МОКЪАЛАНЫ Зухура (культура бёлюмню таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - **42-63-01**. Баш редакторну орунбасарлары - **42-38-21**, **40-04-82**. Жууаплы секретарь - **42-66-85**.
Секретариат - **40-93-62.** Корректорла - **42-63-52.**

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда **1994** жылда **14**-чю июньда регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—Н—0066. Индекс - 51532**

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басманнганды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, **33**

Номерге графикге кёре **19.00** сагъатда къол салынады. **20.00** сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Османланы Хыйса - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия- жууаплы секретарьны орунбасары;
Геляланы Валентина - **(1,2,3,4-чю бетле),** Зезаланы Лида - (**5, 6,7,8-чи бетле) -** корректорла.

Тиражы **2050** экз. Заказ №**371**
Багъасы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы: elbor_50@mail.ru